

Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye

Afîfüddin et-Tilimsânî

(ö. 690 h. /1291 m.)

Tahkik

Dr. Orkhan Musakhanov

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 731
İSAM Yayınları 197
Klasik Eserler Dizisi 18
© Her hakkı mahfuzdur.

MEÂNİ'L-ESMÂİ'L-İLÂHİYYE

Afifüddin et-Tilimsânî

Tahkik
Dr. Orkhan Musakhanov

Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye
TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)
Tahkik Yayın Kurulu ilmf kontrolünde hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 40 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 0850
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Yayın hazırlık Orhan Ençakar, Mustafa Demiray
Tashih Mohamed Shahn, Muhammed Hilmi Abdülvehhâb, Said Kayacı,
İsa Kayaalp, Abdulkadir Şenel, İnyet Bebek
Tasarım Ali Haydar Ulusoy, MimEmin

Bu eser
TDV İslâm Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM)
İkinci Klasik Dönem Projesi
kapsamında yayınlanmıştır

Proje koordinatörü M. Suat Mertoglu

Bu kitap
İSAM Yönetim Kurulu'nun
12.07.2017 tarih ve 2017/8 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: İstanbul, Ağustos 2018 m. / 1439 h.
ISBN 978-605-68669-7-5

Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Serhat Mah. Alinteri Bulvarı 1256. Sokak No. 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@diyanetvakfiyayin.com.tr
Sertifika No. 15402

Basım

Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.
Beysan San. Sit. Birlik Cad. No: 26 Acar Binası
34524 Haramidere - Beylikdüzü - İSTANBUL
Tel: (0212) 422 18 34 Faks: (0212) 422 18 04
Sertifika No. 11957

Afifüddin et-Tilimsânî

Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye [معاني الأسماء الإلهية] / Afifüddin et-Tilimsânî ; tahkik
Orkhan Musakhanov. – İstanbul : Türkiye Diyanet Vakfı, 2018.
76, 404 s. ; 24 cm. – (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 731. İSAM Yayınları ;
197. Klasik Eserler Dizisi ; 18)

Dizin ve kaynakça var.
ISBN 978-605-68669-7-5

İçindekiler

Kısaltmalar 7

Önsöz 9

AFİFÜDDİN et-TİLİMSÂNÎ ve MEÂNÎ'L-ESMÂÎ'L-İLÂHIYYE'Sİ

Dr. Orkhan Musakhanov

I. Afifüddin et-Tilimsânî'nin Hayatı ve Eserleri 13

1. Adı, Künyesi, Lakabı ve Nesebi 13

2. Doğumu ve Vefatı 14

3. Tedris Hayatı 16

4. Tilimsânî'nin İlmî Yönü 17

4.1. Hocaları ve Tasavvufî Çevresi 17

4.2. Öğrencileri 20

5. Tilimsânî'nin Tasavvuf Literatüründeki Yeri 21

5.1. Üslûbu ve Ekberî Geleneğe Aidiyeti 21

5.2. Karşıtları 26

6. Eserleri 30

6.1. *el-Keşf ve'l-beyân fî ilmi ma'rifeti'l-insân / Şerhu Ayniyyeti İbn Sînâ* 30

6.2. *Şerhu Mevâkıfi'n-Niffetî* 33

6.3. *Şerhu'l-Fâtiha ve ba'zı sûreti'l-Bakara [1-23]* 35

6.4. *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye* 37

6.5. *Şerhu Fusûsi'l-hikem* 37

6.6. *Hâşiye li-Fusûsi'l-hikem* 40

6.7. *Fevâid alâ Fusûsi'l-hikem* 42

6.8. *Şerhu Menâzili's-sâirîn* 42

6.9. *Şerhu Tâiyyeti İbni'l-Fârız* 44

6.10. *Dîvân* 46

6.11. *Risâle fî ilmi'l-arûz* 47

II. Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye 49

1. Tilimsânî'nin *Meâni'l-Esmâi'l-İlâhiyye'si* Bağlamında İlâhî İsimler Nazariyesi 49

2. <i>Meâni'l-Esmâ'i'l-Îlâhiyye</i> 'nin Yazma Nüshaları	62
2.1. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, nr. 695	63
2.2. Süleymaniye Kütüphanesi, Lâleli, nr. 1556	64
2.3. Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Bayezid, nr. 8011	65
2.4. Hindistan Bankipûr Hudâbahş Kütüphanesi, nr. 2789/16	66
Tahkikte Takip Edilen Yöntem	67
Kaynakça	69

Önsöz

Cenâb-ı Hakk'ın varlığı ve sıfatları ile Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği din, tarihî seyir içerisinde insanların kabiliyetlerine göre farklı şekillerde algılanmış, bu farklı algıların neticesi olarak da farklı İslâmî mezhepler ve tarikatlar ortaya çıkmıştır. Fıkıh ve kelâm mezhepleri “ehl-i zâhir”, sûfiler ise “ehl-i bâtın” olarak nitelendirilmiştir. Tasavvuf düşüncesinin önderleri, Muhyiddin İbnü'l-Arabî ile beraber “ehl-i bâtın” isminin yanı sıra daha ziyade “tahkik ehli”, “vücûd ehli”, “vahdet-i vücûd ehli”, “muhakkikler” gibi isimlerle anılmaya başlanmıştır.

Ekberî geleneğin XVII. asırdaki önemli temsilcilerinden Abdülganî en-Nablusî *Îzâhu'l-maksûd min ma'nâ vahdeti'l-vücûd* adlı eserinin girişinde İbnü'l-Arabî, İbnü'l-Fârız, İbn Seb'în, Abdülkerîm el-Cîlî ve Afîfüddin et-Tilimsânî'den vahdet-i vücûd anlayışının imamları olarak bahseder ve ilginç bir şekilde Konevî'nin ismini bu isimler arasında zikretmez. Şairliği ile öne çıkmakla birlikte Tilimsânî, Nifferî'nin düşüncelerini merkeze alarak telif ettiği *Şerhu'l-Fâtîha* ve *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye* adlı eserleri ve Nifferî'nin *el-Mevâkıf*'ine, Herevî'nin *Menâzil*'ine, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *Fusûs*'una, İbnü'l-Fârız'ın *et-Tâiyye*'sine ve İbn Sînâ'nın *Ayniyye*'sine yazdığı şerhleri ile tasavvuf tarihinin seçkin sûfî müelliflerindedir. Tilimsânî'nin eserlerinde merkezî rol oynayan sûfînin İbnü'l-Arabî'den ziyade Nifferî olması ve a'yân-ı sâbite başta olmak üzere birçok

meselede tavrının Tilimsânî'nin tabiriyle sûfî-hakîm İbnü'l-Arabî ve hakîm-sûfî Konevî'den farklılaşması onu Konevî'nin talebeleri Fergânî, Cendî, Kâşânî gibi çağdaşı Ekberî sûfî müelliflerden kısmen farklı bir yere koymamızı gerektirir. Yine Tilimsânî'nin *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye*'si de Kuşeyrî, Gazzâlî, İbn Berrecân, İbnü'l-Arabî ve Konevî'nin esmâ-i hüsnâ şerhlerinden Allah ve rahmân isimlerine dayalı olarak kurulmuş ilâhî isimler nazariyesiyle büyük ölçüde farklılaşmaktadır.

Tilimsânî'nin iki önemli eseri; *Şerhu'l-Fâtiha* ve *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye*, şimdiye kadar tahkik edilmediği ve içerikleri incelenmediği gibi eserlerinin de tam listesi çıkarılmamış ve yolculukları, hocaları, bilhassa düşünceleri hakkında detaylı çalışma yapılmamıştı. Prof.Dr. Mustafa Kara danışmanlığında tarafımızdan yapılan "Afifüddin Tilimsânî'nin İlâhî İsimler Nazariyesi ve *Meâni'l-Esmâi'l-İlâhiyye* Adlı Eserinin Tahkiki" isimli doktora çalışmasının inceleme (dirase) kısmının hulasasını ve Tilimsânî'nin *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye* isimli eserinin tahkikini yayımlamakla Tilimsânî çalışmalarına katkıda bulunmayı Cenâb-ı Mevlâ'dan niyaz ediyoruz. Bu bağlamda danışman hocam Prof.Dr. Mustafa Kara'ya, *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye*'nin tahkikinde yardımlarını benden hiç esirgemeyen Dr. Mahmud Mısırî'ye, yetişmemde katkısı olan Azerbaycan Şeki Hâfızlık Medresesi, İLAM, İSAM ve İSAR'a ve bu kurumların hocalarına şükranlarımı arz ediyorum.

Hüsnü hâtîme babında pek kıymetli ve pek muhterem büyüğüm Kasım Yağcıoğlu'na şükranlarımı arz ediyorum.

Dr. Orkhan Musakhanov